

athaikaviṁśaṁ pūraṇam

kumārī-vastra-haraṇa-sukumārī-samasta-karṣaṇam

[1] tadānīm punaḥ snigdhaṅṭha uvāca—

[2] atha garga-kṛta-vraja-varga-bheda-maya-samayataḥ paścād udbhūtāḥ kāścid anyāś
ca dhanyāḥ prabhūtā nānā-kula-prasūtā yā vraja-kumārikāḥ svabhāvataḥ kṛṣṇa-
bhāvānusārikās tāsāṁ kaumāra-pāram ārabhya vāsana varṇanīyā yathā,

kumārīṇāṁ tāsāṁ aghajiti patiḥ syād iti rucir
yadā jātā tarhi pratipadam upāyākṛta-dhiyām |
vidhu-śrīṇāṁ śaśvad bata bahula-pakṣa-sthiti-juṣāṁ
tamaskṛd-viśvasmīn ahaha kṛṣatā nityam ajani ||1|| [śikhariṇī]

[3] tataś ca tad-artham anurahasāṁ nānā-devatām arthayamānā vyartham iva
bhramanti sma |

[4] prārthanā ceyam—

vrajeśitroḥ sadma vāsaḥ paraṁ śvasuratānayoḥ |
kṛṣṇa eva patir bhūyān mama janmani janmani ||2|| [anuṣṭubh]

[5] tataś ca kadācit kālindīm anu parasparaṁ vindamānā babhūvuḥ |

[6] yuktaṁ ca tat, yataḥ—

ekam padam uddeśyam
bhavati samantād bahūnāṁ cet |
vividha-bhuvām api teṣāṁ
milanaṁ ghaṭate yathā sa-tīrthānām ||3|| [udgīti]

[7] militānām tāsāṁ parasparaṁ hārdam api jātam | tathā hi—

diśi diśi jātāḥ snigdhā vyatimilitāḥ suṣṭhu bibhrati sneham |
medura-mudira-samūhe muhur api yasmāt tathā drṣṭam ||4|| [āryā]

[8] tatra jāte cāsauhārde hārdam api parasparaṁ vyaktam | yataḥ—

hnutam apy ekāśrayiṇām
hṛdayam vyaktim mitho yāti |
tat tu vyatimilitam ced

vada tarhi syāt pidhānam kim? ||5|| [upagīti]

[9] tataś ca parasparam hṛd-bāṣpam udgīrṇavatīnām dr̥g-bāṣpam api vikīrṇavatīnām
tāsām daśānta-daśāvaśāṅgatayā sambhāvyaṁnānām anukṣaṇam sukhā-kāṅkṣiṇī
pārikāṅkṣiṇī-veśa-viśeṣam vindamānā tatra vṛndā gatā |

[10] sā hy evaṁ purā cintitavatī—rāga eva khalv āsām vrajanāgarasya tasya
samāgamāya vāgagocaraśaktibhāg avasīyate |

[11] rāgaś ca loka-rīti-maya-praṇayata eva jāgarūkatayā garīyān varīvartīti
devatāntarārādhanam eva sādhayitavyam, na tu tad-ārādhanam iti |

[12] athāgamyā ca tat-kṛtābhivādāna-sva-kṛtābhivādāna-vidhau labdha-vidhau
sābhidadhāti sma—[13] aham atraiva vane vasantī bhavatīnām bhāvavatīnām avasthāḥ
paśyantī dayā-vidīrṇa-hṛdayā samāyātāsmi | tad iyaṁ mama siddhā vidyā sva-
karṇānubiddhā vidhīyatām | nātiprayāsa-bhāvitatā ca bhavatīnām bhavitā, kintu māsa-
mātram atra śramābhāsaḥ | [14] sā khalu mantra-mayī yogamāyā mayā dayāvati
sādhitāstīti |

[15] tad evaṁ tāsām karṇa-vivaram anu mantra-varṇān nidhivan nidhāya tad-vidhim
api sa-vidhim abhidhāya mudāntar-hitavatī sāntarhitavatī | tataś ca tās tad-upadeśa-
lagnāḥ parama-sukha-magnā babhūvuḥ | yataḥ—

nityaṁ tāvad analpa-rāga-mahimā sarvaṁ sahāyīyati
prāpnoty eṣa tu yogya-kalpam atha ced dhatte sad-ullāsītām |
tasmims tādr̥g abhūd guruḥ svayam asau śaktiḥ parā vaiṣṇavī
pūjyā mantra-varaś ca vāñchita-dharas tāsām itaḥ kiṁ sukham? ||6|| [śārdūla]

[16] ataevāmūr viśramya mārگاśīrṣya-śīrṣyāmānatā-labhya-pratipadam ārabhya
saṁgatya vratam ārabdhavatyaḥ | yatrārūṇa-kṛtārūṇa-guṇa-prasaram avasaram anu
parasparam gṛha-visarataḥ samākāraṇāparā vyatibaddha-karā yamunā-gamana-tat-parā
gāna-parāyaṇā babhūvuḥ; yatra paraspara-parihāsa-prāyatayā nijābhiprāyaṁ
vyañjayāmāsuḥ | yathā—

tvām upayantā sakhi vanamālī |
sakala-śubhākara-vara-guṇa-śālī ||dhru ||
yatra vraja-patir ita-rucir ucitām
vārtām cālayitā sukha-sacitām ||a||

śrutvā tat tava mātara-pitarau
sukham aytārau kṛta-dhana-vitarau |
harir api mudam iha hṛdi gopayitā
sakhibir narmaṇi yaḥ kopayitā ||b||

gaṇaka-nidiṣṭa-tare sudināhe

veśam dhāsyati sa nijavivāhe |
nīla-rucī-cita-gaura-dukūlam
ghana-capalābhirucām iva mūlam ||c||

antara-vasanaga-kañcuka-pītam
citra-pracchada-ruci-parivītam |
mukuṭa-kirīṭa-tirīṭa-virājam
alakāvali-maṇi-citraka-bhājam ||d||

kuṇḍala-maṇḍita-gaṇḍa-vibhāgam
tāmbūla-cchavi-jid-adhara-surāgam |
adharāvṛtaye kara-dhṛta-celam
graiveyakam anukṛta-maṇi-melam ||e||

sāṅgada-kañkaṇa-mudrika-hastam
āvāpaka-dhṛti-valayita-śastam |
hāravalita-hṛdi dhṛta-maṇi-rājam
vanamālādika-mālya-samājam ||f||

maṇimaya-śṛṅkhala-lasad-avalagnam
caraṇa-vibhūṣaṇa-gaṇa-ruci-magnam |
veṣe cāsminn etad apūrvam
yat tu na dr̥ṣṭam kvacana ca pūrvam ||g||

aṅgam bhūṣaṇam api kila sarvam
sarvābharaṇam svayam iti garvam |
atha maṇi-śakataḍhiṣṭhitam etam
kalayiṣyanti suhṛdbhir upetam ||h||

taṁ janyānām śakata-parītam
kusumair varṣiṣyanti sagītam |
śakata-dhvani-yuta-vādyā-śatena
mudam āpsyati sa svayam api tena ||i||

tad-dhvani-kalanāt tava sakhi cittam
dhṛtam api yatnād bhavitā bhittam |
sa yadā gantā dvāra-sadeśam
sakhi visṛjeḥ sukha-mūrcchā-veśam ||j||

tam upavrajitā sā tava goṣṭhī strī
tatir api gāsyati bimboṣṭhī |
upayānam tad-vādyā-vitānam
gāli-prāyam tad api ca gānam ||k||

sārātrika-nirmañchana-dr̥ṣṭim

kartāras te sa-kusuma-vṛṣṭim |
maṇḍapa-varam upanīte śyāme
sukha-sammardo bhavitā rāme ||||

gopendrādika-gaṇa-pūjām anu
narma-kutūhalam udayed varatanu |
pūrvam vidhim api kṛtvā sadvidhi
āneṣyanti tvām iha sahanidhi ||m||

varapuratas tvām śithilitagātrīm
sthāpayitāraḥ priyaratipātrīm |
tātas tava karam atha dadhad abalam
grāhayitā varakaram anu sajalam ||n||

tatra ca bhavatī sumukhi sukkena
kim bhaviteti jñātā kena? |
kim bahunā, tava karasaṃnyamanam
kṛtam iva paśyāmy amunā kamanam ||o||7|| iti | [mātrāsamakā]

[17] tad evam yamunām prāpya drutam eva gānam samāpya velāyām bālya-cāpalyena
kalye projjhita-celā eva mithaḥ kṛta-melā velāyām nimajjanti sma | nimajjya ca—
kauṣeyatayā kṣālanām vināpi na pariheyam iti tad eva celam paridhāya sevyāyā devyāḥ
saikatām arcām arcitām vidhāya mantram anusandhāya dhāma samāyānti sma |

[18] tad evam tāvan māsam yāvad vidhāya tat-pūraka-dinam vratasyāpi pūrakam
jātam iti paramānanda-pūraṇataḥ sūrajā-pūram anu dūranirjanatā-jāta-nirvrīḍatayā
kṣaṇam akrīḍan |

[19] tad evam pūrva-pūrvaṃ jānan vraja-rāja-nandanas tuṣṭa-manāḥ kumāra-
catuṣṭayam anuvidham vidhāya tatra prasthāya guptam upta-cittatayā tāḥ paśyati sma |

[20] ye khalu dāma-sudāma-vasudāma-kiṅkiṇi-samjñās tasya prajñāhankāra-citta-
manasām bahiḥ-prakāśatayā labdha-samajñās tantra-vijñātrbhir vijñāyante, ta ete hi
kumārā jāta-catuḥ-paṅca-varṣāḥ paraspara-savayaskatā-dhṛta-harṣāḥ kṛṣṇād anudinam
āsādita-prema-varṣās calanārambhata eva—kutra yāmaḥ? iti pṛcchanta eva gacchantāḥ
kṛta-tat-saṅgam āgacchanti sma | tad evam—

saṅge vidhāya caturaś caturaḥ kumārān
āgamyā tatra kara-vārīta-tat-prahāsaḥ |
namrībhavann alam alakṣitatām prapadya
sadyas tad-amśuka-cayaṃ sa harir jahāra ||8|| [vasantatilakā]

hṛtvā sa satvara-kadamba-nagādhiroha-
pūrvam sa-ḍimbha-nikaraḥ sphuṭam ujjahāsa |
śrutvā prahāsam atha gopa-kumārikāṇām

vargaḥ samam sabhayam ūrdhvita-dr̥ṣṭir āsīt ||9|| [vasanta]

gambhīra-svara-saṅgataṁ tad-itarānuddbhāvya-bhavya-śriyam
hāsam taṁ paricitya bālya-valitās tāḥ prekṣya cānyo'nyataḥ |
vastrāṅy apy anabhīkṣya tatra vidhṛtāny uccam tu vaksah-sthalam
kṛtvā nīcam udakta-vaktram udake nyak-cakrire padminiḥ ||10||
[śārdūla-vikrīḍitam]

atalina-nalina-vanānām bhramam iha cakrur mukhāni tāsām na |
hemante tad-ayogāt kintu nyak-kāram evātra ||11|| [āryā]

tataś ca,

kṣaṇam adhi jala-madhyam tasthur ānamra-netrāḥ
punar udayati śīte'drākṣur etāḥ kadambam |
api harir adhiśākhāṁ gupta-mūrṭiḥ purāsīt
punar avṛtim ayāsīc cātma-lakṣāya tābhiḥ ||12|| [mālinī]

tāsām jalastha-vapuṣām vadaneṣu kṛṣṇa-
syārūdha-nīpaka-taroḥ sahasā ḍṛg-antaḥ |
padmeṣu padmapa-kalām adadhād amuṣmin
yāsām ca nīrabhṛti cātakarītim āpa ||13|| [vasantatilakā]

tataś ca—

uccakair jahasur bālās cukruśus tatra bālikāḥ |
ūcuś cedam tu vaḥ kṛtyam vrajādṛtyam bhaviṣyati ||14|| [anu]

[21] atha kṛṣṇena muhur api śikṣitā bālāḥ procuḥ |

[22] tatra prathamam, yathā—

kṛtyam vā kim akṛtyam vā na vidmo vayam aṅv api |
śikṣārtham kintu vaḥ prāptā vīkṣyājñāsiṣma tat punaḥ ||15|| [anuṣṭubh]

[23] atha sarvāḥ salajjam parasparam īkṣitvā punar ūcuḥ—

yaḥ kaścic chikṣakas tasmād bhavadbhiḥ suṣṭhu śikṣitam |
abhyasyatha vraje tac ca sva-guror māna-vṛddhaye ||16|| [anuṣṭubh]

[24] punas tac-chikṣitā ḍimbhāḥ procuḥ—

kimartha'yam upālabhas tan na vidmas tu kiñcana |
bhavatyo jala-cāriṅyo vayam vṛkṣāgra-gāminaḥ ||17|| [anu]

[25] tā ūcuḥ—

vikrāntir luṅthatām yogyā yad vaḥ śākhāgragāmitā |

dīnatā luṅṭhitānām syād yan naḥ salilagāhitā ||18|| [anu]

[26] atha śrī-kṛṣṇaḥ svayam eva sa-kopa-vismayam iva vakti sma—kim luṅṭhitam bhavatīnām?

[27] tā ūcuḥ—aho bata! katham asmākam asaṅkhyatayā duḥsaṁvaram ambaram saṁvaraṇam āpadyate?

[28] śrī-kṛṣṇa uvāca—bhavatīnām ambarāvaraṇatā vidyata eva, tad ambaram vā katham apahāreṇa saṁvalanam avalambatām?

[29] tā ūcuḥ—

ambaram apy ambaratām āsādayitum tavāsti sāmartyam |
iha dāmodara cauryam kiyad iva śauryam samarpayatu? ||19|| [āryā]

[30] atha kṛṣṇaḥ sa-smayam āha sma—na nagnā etāḥ pāthasi magnāḥ | tad idam tu mayā parihasitam eva | dṛṣṭam bhavadbhir duṣṭhu-prakṛtīnām ākṛti-mātra-suṣṭhuta-yutānām āsām anuṣṭhitam; yan madīyāny eva śastāni vastrāṇi vihārataḥ samastavyastatayā yatra tatra visrastāni | tāny etā daridrāṇām kanyāḥ sphuṭam anyāyatayā paricitya ca vicinitya paridadhānā, mādrśas tu dṛśaḥ sakāśād gopanam kāmamayamānā bādham jalam evāvagādhāḥ | yāni khalv atisvacchānām tigma-cchavi-kanyā-jalānām antar apracchannāny eva laksyante, yāny eva cāsām jala-magna-pratyāṅga-lagnāni svarṇa-savarṇa-varṇāni varṇā iva nirvarṇyante | tasmāt plavanta eva bhavantaḥ pratyekam etāḥ kara-grhīta-karāḥ samānyantām |

[31] tad etad avadhārya tīra-paryantam avatīrya sambhrama-pratīkṣitālpa-kālān kṛṣṇājñā-pālān bālān amūḥ pratyūcuḥ—[32] katham stambham avalambadhve? niḥśaṅkam eva saṅkrāmata |

[33] sakhīḥ prati ca prāvocaṅ—atraivānīya pānīya-vāsa-sukham luṅṭhākān etān ākuṅṭham āsādayata |

[34] atha tān prati ca—

āhara-vasanām āhara- vanitām yasmāt kriyām sadādhīdhve |
kātyāyanī-prasādāt tam api vikarṣāma toyāntaḥ ||20|| [āryā]

[35] atha tad etac chrutavanta eva drutavantaḥ skhalanta iva nīpa-tarv-antam āsadya sadyas tam eva tarum āruruhuḥ |

[36] kṛṣṇas tu sa-hāsam spaṣṭam idam abhyacaṣṭe—aho, śubhamyūyamānānām āsām ahamyutā bhavatīnām bhavatu, paśyāmas tatra-bhavatīsu devatā-prabhāvam | yāvad eva tad etam udavāsam urīkṛtya bhavatyas tiṣṭhanti, tāvad vayam api dhṛta-niṣṭhās taror upariṣṭād eva nabho-vāsam urarīkṛtya tiṣṭhāma |

[37] atha tatra tad-uttaram urarī-kurvatyah sarvāḥ saśleṣam ātma-hṛd-gatam
udgamayāmāsuḥ—

na nādeya-bhayaṁ tasya tarau yasya bhavet sthitiḥ |
pātra-sātkṛta-gātrāṇām pṛcchyā nādeyatā punaḥ ||21|| [anuṣṭubh]

[38] tataś ca tan-mukha-tuṣāra-karatas tuṣāra-kara-taraṅga-nikarataś ca kampamāṇaḥ
sa-narmānukampam amūr ayam uvāca—

[39] aho, hima-śratha-ślathāṅga-sandhayaḥ parama-durbalāḥ ! sarvābhir evārvāg
āgamyatām |

[40] tās tu bhrū-bhaṅga-saṅgatam ūcuḥ—punaḥ kim artham āgamayitum arthayase?

[41] kṛṣṇa uvāca—vanadevatayā hṛtam mayā tu prasahya tasyāḥ samāhṛtam vāsaḥ
samāsadyatām |

[42] tā ūcuḥ—kim ataḥ śeṣam anveṣāmaḥ?

[43] tad etad uktvāntar-vāriṇa eva prasārita-karāḥ kiñcid abhyānañcuḥ | kṛṣṇas tu
sāṅguli-vyaṅgam uvāca—aye śata-patra-patra-netrāḥ ! savidhe'trāgamyatām |

[44] tā ūcuḥ—tavaitad ehīham karma katham iva?

[45] kṛṣṇa uvāca—mama dṛṣṭir visṛṣṭiś ca viśiṣṭatām āpnoti' iti |

[46] tā ūcuḥ—tarhi kim arhitam bhavet?

[47] kṛṣṇa uvāca—grahaṇātivṛttir vastra-parivṛttiś ca na syāt |

[48] tās ca parasparam ūcuḥ—aho mugdhāḥ! vañcayitum eveyam prapañcanā |

[49] kṛṣṇas tu tāḥ sandarśya jihvām sandarśya babhāṣe—satyam evedam bravīmi,
nāsatyam |

[50] tāḥ punaḥ pratyūham ūhamānā vyatyūcuḥ—aho, mūḍha-buddhayaḥ !
suvyaktāntar-nigūḍha-hāsaḥ parihāsa evāyam asya |

[51] kṛṣṇas tu gūḍham api smitam agūḍha | samūḍha-priya-vadyatayāpy avādīt—
hanta, nahi nahi, yasmād vrata-kṛṣatayā bhṛśa-dayā-viṣayā eva yūyam, na tu
dūyamānatām arhatha |

[52] tā ūcuḥ—

spr̥hayāluś cānya-vastram̐ gr̥hayāluś ca yaḥ sa tu |
śītalūṣu dayāluś ced āścaryātiśayālutā ||22|| [anuṣṭubh]

[53] bhavatu | visrabdham vadata, kadā satyam vaktum ārabdham tatra-bhavadbhiḥ?

[54] kṛṣṇa uvāca—kadāpi nānṛtaṁ vacasi kṛtavān asmi |

[55] tā ūcuḥ—kaḥ kathayati?

[56] kṛṣṇa sa-hāsam uvāca—aho, kūtākūtāṁ ghaṭayamānāḥ! yady anyathā manyadhve, parama-dharma-parān etān eva sametān pṛcchata?

[57] tā sahāsam ūcuḥ—satyam ete bhavataḥ prāpta-marmāṇaḥ sa-dharmāṇaś ca dṛśyante |

[58] kṛṣṇa uvāca—hanta, muṣṭi-sambadhya-madhyamāḥ, pratītim atītha cet pratyakṣata eva lakṣyatām | sarvābhir evāgamya na vā sarvān atirekayā kayācid ekayāpi |

tataś ca—

tasya tat kṣvelitam̐ śrutvā
bālāḥ prema-pariplutāḥ |
vṛḍitāḥ prekṣya cānyo'nyam̐
jāta-hāsā na niriyayuh̐ ||23|| [BhP 10.22.12] iti |

tīre gantum̐ lajjā sthātum̐
nīre ca śītam̐ ity ubhayam |
samajani jāḍyam̐ yugapat tad
imās tatraiva kiñcid abruvata ||24|| [anu]

vraja-nṛpa-kula-ratna tvam̐ vraja-prīti-śālī
vraja-jana-mahanīyaś cāsi yācāmahe tat |
vayam atitara-śīta-vyagrata-grasta-cittā
vitara vitara vāsas cānyam̐ mā ca kārṣiḥ ||25|| [mālinī]

[59] kṛṣṇa uvāca—mamānayaṁ ko vā nayana-ṣayāḥ kṛtaḥ? pratyuta sat-kula-prabhavatīnām̐ bhavatīnām̐ vana-devatāhṛta-vastrāṇām̐ sāhāyām̐ eva kāryam̐ iti tathā mayārabdham̐ asti | na tu bhavatīnām̐ cela-cela-pracaye mādr̥śām̐ abhilāṣa-melaḥ sambhavati | tasmād̐ asmat-paritoṣa-poṣaṇāya yadi kiñcid̐ api dattha, tadā tan-madād̐ eva devatā-virodham̐ apy anurodha-ṣayāi-kurmaḥ |

[60] atha tad̐ etad̐ evam̐ avadhāritavatyaḥ̐ kātyāyanī-vratavatyaś tad̐ etan̐ manasi vicāritavyaḥ—hanta, yad̐ asmābhir̐ manasi rañjitam̐, tad̐ evāyam̐ vyañjitam̐ kartum̐ prayatate | tasmād̐ asmākam̐ ayam̐ eva samayaḥ | kintu kim̐ api lakṣyam̐ evātra

lakṣyam, tad api svata eva labdham yat pṛthu-śīta-bhītatādīkam atra prakāṣam eva ghaṭate |

[61] atha taṁ prāhuḥ—hā, hā, drutam anena haimanena pavanena śīta-parītatayā jīvana-viparītatām vayam āyātāḥ, tasmān marma-bhedakān narma vṛthā mā kṛthāḥ, kintu vastram eva sevaya | yad vā vāñchasi, tat tu lāñchanam aṅgikṛtyāpi kariṣyāmaḥ |

[62] kṛṣṇaḥ sa-smitam uvāca—hanta, yadi madiṣṭam dāsyatha, tarhi dāsyam eva svīkuruta |

[63] atha tās cintayāmāsuḥ—hanta, sahasā marma-sparśe karmaṭhatām eva labdhavān asau | bhavatu, vayam api narmāśritya tad eva śarmāṅgī-kurmaḥ |

[64] spaṣṭam ca procuḥ—[śyāmsundara te dāsyah](#) [BhP 10.22.15]

[65] kṛṣṇaś ca sa-smitam āha sma—tatra ca yan mamoditam, tad anumoditam purataḥ kuruta |

[66] atha tāḥ parasparam ālocana-pūrvam nikocita-locanam ūcuḥ—bhavatu, [karavāma tavoditam](#) iti |

[67] tad evam api kṛṣṇe sa-trṣṇe'pi tuṣṇim eva sthite punar ūcuḥ—[dehi vāsāmsi dharmajña](#) iti |

[68] atra cānyathā nijāṅgikāra-sabhaṅgī-bhāvād dharma eva marma-bādhāyām nātmānam samvarmayed iti bhāvaḥ |

[69] tathāpi tathā sthite tasmin kautuka-nigūḍha-smite punar ūcuḥ—no ced rājñe bruvāmahe' iti |

[70] atra ca bhaya-nirmuktam imam tad-yukta-mātram ācaritum uktam idam na tu vastutaḥ |

[71] tad eṣa vyāja-padena rāja-padena yaṁ viśeṣam abudhyate, taṁ eva budhyatām nāma nikāmam ity abhiprāyaḥ |

[72] kṛṣṇaś ca tad-upayuktam uktavān—aho, kadā dāsyo bhaviṣyatha? kadā vā mayoditam kariṣyatha? tat tu nopalabhāmahe | yadi vettham satyam eva, tadā gaty-antarām antarā, jalād utthāya sarva-sampad utthāya smitena sametam eva sameta, na tu sūkṣmayāpi rukṣatayā | na cen, mithyā-saṅkalpa-jalpānām tata evādharmā-marma-kalpānām sāhāyyam asmābhiḥ katham vā prathanīyam?

[73] tathāpi tāsām anutthānam utthānkya kaṭhinatā-ghaṭitam ācaṣṭe—na vyaṁ vṛthā kṛtāsānām kanyā-pāsānām vaḥ sambandham anurundhmahe | kintu—

idam ca me dayālutvam eva budhyadhvam añjasā |
no cen nāham pradāsye kim kruddho rājā kariṣyati? ||26|| [anuṣṭubh]

[74] atra ca rāja-padam vyājāya vyājahāra | tataś ca maunam pratilabhya tāsām
bhayam upalabhya, tena karuṇa-sabhya-śiromaṇinā pratyayam ācārya, kathañcit
pratyaye cācarite śītārtatā-nirvarti-vārtatām āhartum vṛḍḍā-nivḍa-jaḍa-vapuṣo'pi jaḍād
utterur iti vārtayanti | tad yadi tathā syāt tadā vastutas tu tat-kāraṇam idam astu—

prārthyam cet phalati tadā bhajema
deham no cen no'ti samayasya yaiva sīmā |
tāsām sā yadi viphalā kva tarhi lajjā
nirvastrā gati-vidhaye himam tu lakṣyam ||28|| [praharṣiṇī]

[75] tad evam kathañcid udakād uktās ca tā na vyaktāvayavā jātāḥ | kintu—

hasta-pallava-kṛtāgra-vastrikāḥ
keśa-viṣṭi-dhṛtāparāmbārāḥ |
ādi-niṣṭhita-kaniṣṭha-dārikāḥ
kubjikāvad amilan kumārikāḥ ||29|| [rathoddhatā]

[76] tataś ca—paśya kṛṣṇa, paśya sarvatas trastā etā loptrāṇi vastrāṇi pāthasy eva
srastāni vidhāyagatā iti samlapya prabala-hāsam valgati bāla-varge, haris tv idam
bhāvitavān atīva dayām ayāmāsa | yathā—

śasādhara-tanvā tulanām āhata-lakṣaṇatayā yayur yad api |
tad api ca tām sahasāmūr āhata-lakṣaṇatayā jigyuḥ ||29|| [āryā]

etāḥ sat-kula-sambhavā varam aho vāñchanti dehavyayam
na vṛḍḍākṣayam evam apy atha daśām etām gatā mat-puraḥ |
bijaṃ cātra parantu mad-vimukhatāsankā tataḥ kuṇṭhatām
utkaṇṭhā kiratī viloṭhayati mām āsām nijāsarmaṇi ||30|| [śārdūla]

[77] tathāpy āsām suṣṭhu tan-niṣṭhām niṣṭaṅkayitum paṅka-darśinam mano-ratha-
sparśinam pariḥāsam apy atīva spaṣṭayitum cittam idam utkaṇṭhate | yadā gatā api
saṅkocāvagāhataḥ parasparam āhata-prakāśāvayavā eva tiṣṭhanti iti |

[78] prakāśayann uvāca—are re, capalāḥ, katham bhavanto hasanti? etāḥ khalu
nagnikā eva katham nagnikā-bhāve doṣam arhanti?iti |

[79] atha punar vastra-kadambaṃ kadamba-skandha-sandhi-viśeṣe sa-pratyāhāram
tat-pratyakṣa-samvalitatayā sandhāya prema-bandhāya sa-smitam tāḥ praty evam āha
sma—[80] dāsyāṅgikāra-kāraṇāt pradāsyaṃy eva tāny etāni vastrāṇi | kintu pūrvam
aśakya-nirṇayaḥ, samprati tu nirvarṇya nirṇitaḥ, so'yaṃ sad-guruto yajata-namatām
prāptavatinām bhavatīnām durnayaḥ sapadi mām vivarṇayan vartate | tad etad
avadhāryatām bhavatībhiḥ—

śambaram praviviśe bimbādharām
yat tad eva jaladevahelanam |
chidram āvaritum atra tadvrate
śiṛṣabhākṛayugam sa namyatām ||31|| [rathoddhatā]

[81] tās tu tatra sāpatrapa-cittās ca parama-bhīti-bhittās tathākāryatayāvadhārya
paśyata ke'pi śabdāyante iti bālānām dṛṣṭiḥ pratārya patir eva devatā iti vicārya sa-
parihāsa-vilāsa-vyājatas tam eva namaścakruḥ—svāmin, namas tubhyam iti |

[82] tataś ca kṛṣṇaḥ sa-kautuka-tṛṣṇayā tāsām prati pratīkam sandrśya, snigdhatām
vidagdhatām api parāmṛśya, labdha-prasāda-melaḥ khelā-valitam celāni yathāsvam
arpayāmāsa | yatra ca—dṛṣṭi-patha-sevanād eva bhavatīnām puṣṭi-dirghatādīkam
mama muṣṭi-gatām jātām, katham anyathā samarpaṇam kuryām? ity evam tuṣṭim
dadānaḥ sva-vicakṣaṇatām lakṣayāmāsa | kintu—

prātikūlya-vacanam ca sauhṛdād
ānukūlyam abhigamya śarmadam |
paśya vastra-haraṇādinā hariḥ
pratyuta pramadayām babhūva tāḥ ||32|| [rathoddhatā]

[83] tataś ca vṛkṣād avatīrṇavati tasmin,

lajjā-samvaranārtham asamvara-madhur bālā bhṛśam lajjitās
tarhi svāṅga-vṛtim dadhur muhur aho vyaktāntaraṅgarati |
kṛṣṇād alpa-vivṛtta-vaktra-kamalās tasthur drgantaḥ punas
tatrāgād vraja-subhruvām ahaha bhoḥ kāmasya vāmā gatiḥ ||33|| [śārdūla]

tataś ca—

bhṛṅga-śreṇya ivāmbhojam rasa-pūrṇam kumārikāḥ |
bhartṛ-kāmās tadā kṛṣṇam varitum paritaḥ sthitāḥ ||35|| [anuṣṭubh]

[84] atha teṣu cākarāleṣu bāleṣu—cala cala kimvā karaṇīyam atra? iti kara-dvayam
vasanādi-parikara-cayam cākṛṣya hr̥ṣyatsu vitaraṇīyam varam ambara-hāritāhārī hariḥ
svam anusamhitavān | tataś ca—

tāsām vijñāya gopālaḥ sva-kara-sparśa-kāmyayā |
dhṛta-vratānām saṅkalpam kalpayāmāsa siddhidam ||36|| [anuṣṭubh]

yathā—

svayārthaḥ sa tu yad vibhāti parataḥ svīyam samārādhanam
mayy āviṣṭa-manās tv anādaram athācaryātra mā bādhayati |
tatrādye svayam asmi śaśvad upamā yūyam dvitiye tataḥ
saṅkalpo nirupadhir eṣa bhavatiṣv evātisatyō mataḥ ||37|| [śārdūla]

sarpir-bhr̥ṣtam āguḍa-kvathitatām āptās ca dhānā yathā
vasyante svayam eva bījavad amūs tanvanti nānya-spr̥hām |
man-mātra-spr̥hiṇām madīya-bhajanām no tadvad anya-spr̥ham
kintu syād rasanīyarūpam iti ced yuṣmākam āstām kathā ||38|| [śārdūla]

[85] tad evam ākarṇinīr vara-varṇinī sadya eva gāndharva-parva sampadyatām ity
abhiprāyatayā sāpatrapa-nayanāḥ svīkṛta-maya-samayam apeksamāṇāḥ prati
samardhakatayā samardhakatām gacchan punar accham uvāca, yathā—

mithaḥ svīkāraḥ syāt pariṇaya-vidhis tat-parikāraḥ
pare te te dharmāḥ sa punar udabodhi svayam iha |
ato yūyam siddhā vraja-gamanam evādya kuruta
kṣapāyām kasyāñcit kila milanam apy āsu bhavitā ||39|| [śikhariṇī]

[86] tad evam tābhyaḥ pratiśrutavati tasminn adhikam eva tāsām āveśo jātaḥ | yathāha
śrī-śukaḥ—

[ity ādiṣṭā bhagavatā labdha-kāmāḥ kumārikāḥ |](#)
[dhyāyatyas tat-padāmbhojam kṛcchrān nirviviśur vrajam || \[BhP 10.22.28\] iti |](#)

tathā hi—

akṣibhyām vaktra-bimbād bhujā-yuga-rucibhān madhya-bhāgān nitambād
ūrubhyām jānu-yugmāt pada-sarasi-ruha-dvandvam āpur murāreḥ |
vrīḍā-namrāḥ sva-dṛgbhyām ahaha mṛga-dṛśas tad-viyuktau tu tat tat paścād
dṛṣtam padaṁ tu pratipadam udabhūd antare lagnam āsām ||40|| [sragdharā]

dve cittavāsasī nītvā kumārīṇām param dade |
na pūrvam tu nirākāram gopaniyam atīva saḥ ||41|| [anuṣṭubh]

yat tarhy antima-ghasra-pūryam api tā devy-arcanam san-madād
vismṛtya vrajam eva jagmur abhavaṁs tenaiva pūrṇa-kriyāḥ |
premnā yasya tu tac ca tac ca laṣitam tasyātha sāksāt-phalam
kṛṣṇāṅgi-kṛti-śarma ced vavalire kim śiṣtam iṣtam param? ||42|| [śārdūla]

[87] madhukaṇṭha uvāca—māsikam iṣtam anu miṣtam miṣtam bhuktavati devī
katham iṣṭa-dānārtham āgamanam muktavati?

[88] snigdhaṇṭha uvāca—

rāga eva kila siddhi-kṛd āsām
nāsmad arcanam iti pratipadya |
nāgamad vara-vidhāv iha durgā
kintu rāga-viṣayaḥ svayam eva ||43|| [svāgatā]

[89] madhukaṇṭha uvāca—nūnam etās ca gargeṇaiva govindād apetaḥ kṛtāḥ |

[90] snigdhaṅṅha uvāca—kṛtāḥ, kintu na sāksāt |

[91] madhukaṅṅha uvāca—katham iva?

[92] snigdhaṅṅha uvāca—yadyapi sādhvī-śiromaṇi-ramaṇīnām rādhādīnām dīnāyamānām ālocana-saṅkocatas tasya punar vrajāgamanam anu mano na jātaṁ, tathāpi tad-anusandhānam vinā vrata-bandhādi-dvayam na sandhātavyam iti śrī-vraja-pati-jampatyoh kṛta-nibandhatayā, rādhādīnām vadhūnām ābhād utpanna-manaskāra-pratibandhatayā ca tāḥ parasparayā parākṛtāḥ |

[93] madhukaṅṅha uvāca—tarhi tāḥ kumārikāḥ katham āsan?

[94] snigdhaṅṅha uvāca—bahih kaumāreṇa rahas tu śrī-hari-pariṇītātā-vyavahāreṇa |

[95] madhukaṅṅha uvāca—satyam, bālyam eva khalu pūrvāsām bodhasya virodham kurvānam āsīd iti viparīta-ritir jātā | katham iva jñānottarāṇām āsām sā bhavet? iti |

[96] tad etat kathām prathayitvā kathakaḥ śrī-rādhām bodhayati sma—

evam balānujātena yad vilambāvalambanam |
tad balaṁ balavaj jātaṁ tava samvalanam vinā ||44|| [anuṣṭubh]

[97] yata eva pūrvam stabdhā veṇu-śikṣā ena punar ārabdhā | yatra kathā-viśeṣa-prathanam padya-dvayam sāmprata-lilā-mayam api, śaradu-dāśaye sādhuajāta [BhP 10.31.2] ityādivat tāsām vacasā rasāvaham syād iti tad-dvārā śrī-parikṣic-chikṣā-guruṇā nikṣiptam, tad yathā—

yarhy ambujākṣa tava pāda-talam ramāyā
datta-kṣaṇam kvacid araṇya-jana-priyasya |
asprākṣma tat-prabhṛti nānya-samakṣam añjaḥ
sthātum tvayābhiramitā bata pārayāmaḥ || [BhP 10.29.36]

iti tāsām rāsa-rajany-ārambhe dainya-samvedanam nivedanam |

pūrṇaḥ pulindya urugāya-padābja-rāga-
śrī-kuṅkumena dayitā-stana-maṅḍitena |
tad-darśana-smara-rujas ṛṇa-rūṣitena
limpantya ānana-kuceṣu juhus tad-ādhim || [BhP 10.21.17]

iti pūrva-varṇita-veṇu-varṇana-mayam |

[98] tad idaṁ sparśa-dvitayaṁ kānta-yogaja-bhoga-viśeṣam ayaṁ na syāt, rāsa-rajanyāṁ vakṣyamāṇa-kṛṣṇa-pratyākhyānāyukteḥ | rāsārambha eva **bhagavān api rantuṁ manas cakre** [BhP 10.29.1] ity ukteś ca |

[99] tad evaṁ **tvayābhiramitā** [BhP 10.29.36] ity asya tu tat-sparśānantaraṁ tvayā sarvato-bhāvena prayukta-raty-ākhyā-bhāvā ity evārthaḥ saṅgacchate |

[100] tasmād athedaṁ vivriyate | tad evaṁ dīrgha-rātratayā mandatā-pātraṁ hemantārdhena sārdhaṁ śīśiraṁ niśi niśi vaṁśī-śamsitam abhyasyati tasmin vasanta āyātaḥ |

[101] sa ca sārvatrika-cārv-anubhavo'pi vṛndāvane vṛndāratatām avindata, yathā—

vasantati nidāgho'pi vasantasyātra kim bruve |
vasantaṁ yatra govindaṁ sarva-santaḥ sadā viduḥ ||45|| [anuṣṭubh]

[102] tathāpi hemanta-śīśirāv api tāpad-āpad-āyatanatayā yasya yāsām ca pratibhāsate sma | tathā ca tāsām kṛṣṇa-kṛṣṇa-preyasīnām pratyekaṁ bhāvanā,

samāgantā yarhi prathamam ṛtu-rājaḥ sakhi tadā
ṛtūnām anyāyaṁ bata kathayitāsmīti laṣitam |
tad āstām eṣa prāk para-bhṛta-śilivaktra-tatibhir
vitarjann evāsmān akṛta-vṛjinā dhik praviśati ||46|| [śikhariṇī]

dvirepho barbarah proktaḥ para-puṣṭas ca ceṭakaḥ |
tau cāgranyau madhor dṛṣṭau yāpyatā kāpy ataḥ kim u? ||47|| [anuṣṭubh]

kim ca—

prasūna-nikarāḥ smitaṁ sarasijāni netra-prathām
pikāḥ parama-pañcamam madhu-lihām ganās cumbanam |
harer nigamayanti cet kva nu kutaḥ katham vā gatir
bhaved ahaha naḥ samaṁ sapadi mādhavīyair vṛtam ||48|| [pṛthvī]

ṛturājaḥ praṇāyyo'yaṁ nyāyyam atra na vidyati |
prapalāyya kva vā yāmaḥ śyāmam naḥ sa tu karṣati ||49|| [anuṣṭubh]

dhūmāḥ ṣaṭ-caraṇā visarpi-kharatā-sparśā mrdu-sparśanāj
jvālāḥ kimśuka-sañcayā diśi vidiśy āngāra-sārāḥ pikāḥ |
bhasmāny atra parāga-puṣpa-paṭālāny agnir madhuś chadmanā
hā hā kṛṣṇa-ghanam vinā kathaya ko nistāra-vistāraḥ? ||50|| [sārdūla]

[104] atra śrī-kṛṣṇasyāpi bhāvaneyam—

yadi na bhavati gopa-sundariṇām
ayam atha melayiteti sampratītiḥ |

kusuma-śara-śara-praṇetur asya
sphuṭam anayatvam ṛtoḥ saḥate ko vā? ||51|| [puṣpitāgrā]

[105] rādhā-mādhavayoś ca yathā—

rādhā rādhā-padam māsī mādhave vidhutām vidhuḥ |
priyā-saṅga-kṛte labdhum paurṇamāsīm avaiḡṣata ||52|| [anu]

[106] punaḥ sarvāsām udvego yathā—

dviḡānām kākalī tatra viyoge yāga-sammite |
ajani vrajatanvīnām dhāyevāgni-samindhanī ||53|| [anu]

[107] atra vṛndayā śikṣitaḥ śukaḥ kaścic chrī-kṛṣṇa-purataḥ prajajalpa—

sahante śāsino jvālām vāyoḥ kṣveḡam pibanti ca |
rādhādayo mahābādhā vaiyagryād vrajanāyaka ||54|| [anu]

[108] atra ca kasyām api campakalatāyām śrī-rādhayā sva-hastena likhitaṁ padyam
idaṁ vṛndā śrī-govindaṁ darśayāmāsa, yathā—

vṛndāvane tamālas tvam ahaṁ campakavallikā |
agayor nau mithaḥ saṅgo vṛndayaiva na cānyathā ||55|| [anu]

[109] tac ca drṣṭvā muhur api nayanābhyām sprṣṭvā kṛṣṇaḥ sa-tṛṣṇam idam
acintayat—[110] hanta, bhadrām padmām nityam āgacchann api bhadrām padmām
adyāpi nāgacchann asmi | śyāmalābhā-madhuratām aṅcann api śyāmalābhilāṣa-
vidhuratām aṅcann asmi | nakhara-vijita-candrāvalīkatām āpnuvann api candrāvalīm
prati labdha-tṛṣṇatām āpnuvann asmi |

[111] hanta hanta, yadyapy evam evam, tathāpi krama-prāpta-sulalita-viśākhānvita-
rādhātām āvrajann apy alabdha-sulalita-viśākhānvita-rādhātām yadāvrajāmi, tad idam
mām atiduhkhākaroti | tasyā rādhāyā eva nūnam iyaṁ vidagdhatā-nidagdha-buddheḥ
paṭiyasī paripāṭī iti |

[112] atha mādhava-pūrṇimām āsājya, sarvato virajya ca, pūrṇa-śikṣā-vilakṣaṇam-
manyamanā mādhavaḥ kiṅcana durgamaṁ gahanam avagāhamānaḥ parama-murali-
dhamana-līlayā dhairyam ūnayann, amūḥ pradhūyanati sma; muhuḥ pradharṣayann
ākaraṣati sma ca, sādharmaṇatayā rādhāpi samāgamiṣyatīti |

[113] rādhā tu tatra dvitra-praharam citravad evāsīn na punar ākṛṣṭatām avalīṣṭa
pūrvam anyeṣām ākaraṣaṇe tā iva |

[114] atha śrī-vanamāli-śāli vṛndāvanam indranīla-kāntibhir valitam iva dṛśā, yamunā-jala-paramāṇubhiḥ paricitam iva tvacā, mṛgamada-parāgaiḥ sa-rāgam iva nasā vicārya, tābhir viveśa | tataś ca—

ekā dvitrās catasro yuta-viyutatayā pañcaśaḥ sapta cāṣṭau
pañktis tad-vṛddhi-saṅkhyā-miti-rahitatamās tatra yātāḥ samantāt |
yasmād vyaktiḥ prapannā kalita-muralikāt karṣaṇī nāma vidyā
tac-chrī-vaktraṁ nirikṣya pratihata-matayaḥ śarmalinā babhūvuḥ ||56||
[sragdharā]

[115] tataḥ sa-maryādās ca tāḥ sahasā hareḥ samaryādam sajjamānā lajjayā
tatrāvahitthām apy avalambamānās tasya caraṇa-sprṣṭi-prathamakam dṛṣṭi-patham
adhitiṣṭhanti sma | tatra ca—

yadyapi murahara-purataḥ kiñcana na vyañjitaṁ tābhiḥ |
tad api vilakṣaṇam evāprathayad amūṣām vilakṣaṇam bhāvam ||57|| [udgīti]

[116] tad evaṁ sa ca samātmane tiṣṭhamānā goṣṭha-ramaṇīr nirikṣya kṣaṇa-katipayam
tal-lakṣmī-niṣṭha-manā āsīt |

[117] paścāt tu rādhikā-sāmānādhikaraṇyam vinā nirjanāraṇyam api saṅgatās tā
bhaṅgī-viśeṣād anaṅgī-kurvaṁś cārvaṅgīr āyatyām aṅgīkāra-kāraṇāvadhāraṇāñci
kiñcid vyañjanayā rañjayann iva kañja-nayanaḥ punar akṛta-sprḥāya ca grḥāya
prahāpayāmāsa |

[118] tatra bhaṅgī-viśeṣo yathā—

mayā svabhāvān muralī nināditā
tasmād bhavatyāḥ kila saṅgatā iha |
ataḥ parīyur bata cet pare janāḥ
śaṅke tataḥ suṣṭhv iti nātra tiṣṭhata ||58|| [upajāti 12] iti |

[119] rañjanā yathā—

vrajata bata nivṛtya drāg-vrajaṁ nāpratītam
kuruta mayi na kiṁ vaḥ prītim apy asmi vedmi |
ahaha yadi na vedmi prāṇa-sakhyas tadā sā
bhavad-abhimata-siddhim svena śīghraṁ dadhīta ||59|| [mālinī] iti |

[120] yatra tu tāsām—

nātrpat karuṇā-dṛṣṭir nātrāpsīt prāpitā śrutiḥ |
nātārsīt prārcchitā nāsā nātarpid arpitam manaḥ ||60|| [anu]

[121] tad evaṁ gītam, [yary ambujākṣa](#) [BhP 10.29.36] ityādi |

[122] rādhāyām tu tatra yāma-dvayaṁ cetanā-virāmataḥ prāpta-bādhāyām bandhu-samavāye ca nivṛtta-sarvopāye, tūrṇam eva tad-abhyarṇam pūrṇimā vṛndayā saha vindamānā babhūva | vindamānā ca kaṣṭa-bhāg atispaṣṭam ācaṣṭa—

[123] yadi mad-utaja-kuṭajam etām ekākinīm yāma-mātrāyāmam avasaram vāsayatha, tadā mayā nātivirāmayā pratikartavyam iti |

[124] tataś ca sarva-sammatyā katham api jātayā tasyās tatra saṅgatyā sphurad-atyāveśa-maṅgalā madhumaṅgalena śārṅgiṇam ānāyitavatī | ānāyā cāsanādinā sabhājya smita-sphurad-upālambham sambhāṣate sma—bhavatu, bhavatā yat kṛtam tat kṛtam eva | samprati tatra sampratipattim vidhehi |

[125] kṛṣṇaḥ sa-mandākṣamam uvāca—hanta, kīdṛśam katham iva?

[126] paurṇamāsī uvāca—ārtānām asmākaṁ bahu-vārtā na vārtatvāya vartate, kintu nija-mūrti-sparśatas tasyā mūrtim apasāraya |

[127] kṛṣṇa uvāca—kā sā?

[128] madhumaṅgalaḥ sa-praṇaya-roṣam uvāca—

antare vasati yasya cañcalā
jñāyate na jaladena tena cet |
vyaktim iṣad api tarhi saṅgatā
gopyate kim iti sā muhur muhuḥ? ||61|| [rathoddhatā]

[129] paurṇamāsī tu smitvā tasya mukham paśyanti kṛṣṇa-mukham paśyati sma |

[130] śrī-kṛṣṇa uvāca—sa eṣa vātulatayā taralaḥ kāmaṁ jalpatu nāma, yad asabhyānām abhyākhyānam eva ca labhyam | bhavatīnām ājñā tu nāvajñātum śakyate, kintu yuktam eva niyujyatām |

[131] vṛndāha—gokula-kula-pālaka sarva-gokula-kula-vilakṣaṇā lakṣmī-lakṣaṇā sā bhavat-sparśa-parāmarśata eva bahir darśam prāpnoti cet, kā tava hāniḥ?

[132] hanta, hanta—

kṛṣṇa ced bata rādhāyām udāsīno bhavān api |
udāsśva, kim aham tatra kaṭhora-hṛdayā bruve? ||62|| [anu]

[133] kṣaṇam vibhāvya punar uvāca—

sātiśrīr bhavatātyāji śrīvaksā na bhavāms tayā |
vayam tu saralā yugme yugmaṁ roddhum na śaknumaḥ ||63|| [anuṣṭubh]

[134] kṛṣṇas tuṣṇīm sthitavān |

[135] paurṇamāsī uvāca—vraja-jana-vraja-jīvana! vācam-yamatām ācaran katham iva giram mama na saṅgirase?

[136] śrī-kṛṣṇa uvāca—adharma evātra marma-bhedī bhavatīti |

[137] paurṇamāsī uvāca—adharmah khalu mayā svīkṛta eva, dharmas tu tava vardhatām |

[138] śrī-kṛṣṇa uvāca—sparśanam vinānyad anumanyatām |

[139] vṛndāha—darśanam tāvat kriyatām | tan-mātreṇa siddha-yātre sati parama-guṇa-pātre bhavati katham anyad atha prārthayitāśmahe?

[140] atha—

dehendriya-mano-buddhi prāṇādīnām priyam priye |
tvad-anādara-bhājo me jātam sarvam anādṛtam ||

iti rādhām prati cetasi cintayantam kṛṣṇam antaḥ sa-tṛṣṇam api bahis tūṣṇikatām eva puṣṇantam, madhumaṅgalaḥ kara-sarasije grhītvā kuṭaja-kuñja-grham eva nītavān | nītvā ca tat-paryanta-bhuvi vṛndām rakṣitvā bāhyam avagāhya, pūrṇimām samvāhya tasminn ante-gurutayā tatrakīyam vṛttam citravad īkṣitavān |

[141] tatra śrī-vṛndā-vacanam yathā—

indur indu-bhramam yāti darpaṇaḥ pratibimatām |
moham padmālayā yatra kṛṣṇa tan-mukham īkṣyatām ||64|| [anuṣṭubh]

[142] tataś ca samāvṛtājasra-pulakāśratayā sa ca tad āluloke, yathā cādyāpi sakhyo gāyanti—

tām rahasi gatām kisalaya-śayana-śayānām |
harir ālokata nija-muralī-kalakalayā citrita-bhānām ||dhruva||
yā nija-vadanāmṛta-rucinā tan-mukha-ratnam ajasram |
bahalam asisravad iha yad bhātam pratipada-sampatad asram ||b||
yasyā hṛdayam svāntaram anu tat kāyam bhaja dava-kalitam |
bahir api tam pratibimba-vyājād vyānañjātmani valitam ||c||
yasyām doṣa-trayam iti matibhiḥ prattam kuṅkuma-rāgam |
mene muraripur atha sākṣād iva yātam hṛd-gata-rāgam ||d||
yām paśyan sa tu sāttvika-bhāvam dadhad api citta-vikāram |
bheje yatra pratikṛti-kṛd api pratikṛtir iti ca vicāram ||e||
sa yayā pratikṛtitābhramam āgād evam bhāvana-śālī |
bhāva-parīkṣaṇa-kṛn me kṛtako'py etām indraka-jālī ||f||

tad api ca yatra spr̥hayann atha yām enām mene rādhām |
vṛndā yācñām pratyācaṣṭa ca dadhad api duḥkhād bādhām ||g||
sa punar yasyā hetoḥ śocan vyājita-vṛndā-vananam |
vidadhe yadd hṛdi nija-pada-pallavam abhito jīvana-jananam ||h||65|| iti |

[143] kramas tu yathā, tatra tasya ca durnivāraṁ vikāraṁ niśāmya kāmyamānam
artham eva vṛndā prārthayāmāsa—śrī-vraja-yuvarāja ! parama-premavatī khalv asau,
yataḥ—

hanta kṛṣṇa tava yauvana-sthitau
bhoga-tarṣam anumāya tan-mayam |
duḥkham ātmani vikṛṣya santataṁ
svīya-śarma vijahāv iyaṁ ramā ||66|| [rathoddhatā]

[144] tad etad avadhāya bhavān apy etad-arthaṁ veṇu-vādanādikaṁ kurvann evāste,
tasmād avadhānam sandhāya samādhīyatām |

[145] śrī-kṛṣṇaḥ sa-gadgadam uvāca—kim kartavyam?

[146] vṛndāha—hastam eva hṛdi vinyastaṁ kuru |

[147] śrī-kṛṣṇa uvāca—tad etad atyanucitam |

[148] vṛndāha—tarhi caraṇam eva tathācara |

[149] śrī-kṛṣṇas tuṣṇīm tasthau |

[150] vṛndā pādayoḥ patantī—hanta, mā vilambam avalambasva iti kāku-vyākulā
tayor ekaṁ balad iva tasyā hṛdi samvalayāmāsa |

[151] kṛṣṇas ca kampa-sampadā padāravindaṁ sandadhad eva vaivaśya-vaśyatām
vindati sma |

[152] tataś ca sañjīvanī-pallava-vinyāsavat tal-lava-sparśata eva cakṣuḥ-puta-yugam
udghaṭayya tayā sa eva dṛṣṭaḥ |

[153] tadaiva ca—

subhruvo muraripoś ca dr̥g-dvayaṁ
bimba-dambham aviśat parasparam |
śobhayā vyativilobhataḥ sphuṭaṁ
tāv amuṣya parivṛttim aicchatām ||67|| [rathoddhatā]

[154] tadaiva sa cātrakīyāpatrapātaḥ śirasi vasanāvaraṇaḥ sahasā nirgamya pūrṇimām
praṇamya ca calita evāsīt | kintu skhalann iva calan, karmaṇā narmaṇā ca
madhumaṅgala-dattāvalambaḥ sakhi-kulaṁ samvalate sma |

[155] sā ca svapnam iva paśyanti vaivaśyata eva samuttiṣṭhantī, nirakṣara-sūksma-rodanaṃ cānutiṣṭhantī yadā vṛndayā sādaraṃ kṛtasāntvā, tadā darasāntvā pūrṇimāṃ natvā vṛndayā saha suhṛttamekṣita-tad-āgame tasminn aparāhnetame vrajaṃ gatvā, katham api samaya-katipayān gamayāmāsa |

[156] tad ārabhya tu sa khalu parasparaṃ sparśo'yaṃ sparśāyaiva paraṃ sañcakṣpe,

[157] yataḥ sakṛt tādṛśaṃ sukham upalabhya kṣaṇāt tad-viyuktayā tayā katham iva prathamānaṃ duḥkhaṃ stabhyatām? tat tu sukhaṃ sva-samvedyam eva, na tu nivedyam | tathā hi—

tayor yāvasthāsīd vyatimilana-śarma prasajati kaviḥ
ko vā tām syāt kavayitum iha svalpakam api |
yayoḥ kāśmīraṃ tat patitam api pārasparikam apy
aho paulindīnām api tad iva śaśvad vyatanuta ||68|| [śikhariṇī]

[158] tad evaṃ yadā hareḥ padāravindaṃ vindamānāni kuṅkuma-pankāni kṛta-tad-aṅkāni pulindī-jātālaṅkāratayā jātāni, tadānīm anyāsāṃ dhanyānām pūrvavad pūrvānubhava-racana-pūrvakaṃ vacanam idam, [pūrṇaḥ pulindyaḥ](#) ityādi | [BhP 10.21.17]

[159] atra cedam vyañjitaṃ—

āstām sā dayitā yadīya-kuca-yuk śrī-kuṅkumaṃ tat-padaṃ
prāptaṃ tat-tṛṇam apy aho vijayatām sāksāt tu tat-saṅgi yat |
asmattas tu pulinda-jāti-sudṛśāṃ bhāgyaṃ ca dūre sthitaṃ
yās tat prāpya nijāṅga-lepana-sukhād āsedire pūrṇatām ||69|| [śārdūla]

[160] atha kathakaḥ samāpanam āha sma—

sa īdṛk-praṇayī labdhas tvayā rādhe purā tu yaḥ |
nānā-manorathaṃ cakre rathavad bhavad-āptaye ||70|| [anu]

iti śrī-śrī-gopāla-campūm anu
kumārī-vastra-haraṇa-sukumārī-samasta-karṣaṇaṃ nāma
ekaviṃśaṃ pūraṇam
||21||